

Tóth Gergely – Ujházy László alezredes:

EURÓPAI TARTALÉKOSOK A BIZTONSÁGÉRT

Biztonságpolitikai fórumot és téli ülést tartott a világ legnagyobb tartalékos szervezete

ÖSSZEFOGLALÓ: Az írás a NATO Tartalékos Tisztek Szövetsége szervezésében 2016 februárjában tartott bonni szemináriumról, valamint az azt követő brüsszeli téli ülésről ad tájékoztatást. A cikk értékeli a két rendezvényt, és tágabb értelemben is betekintést enged a NATO Tartalékos Tisztek Szövetségének munkájába egy olyan időszakban, amikor világszerte átalakulóban, felértékelődőben van a tartalék erők szerepe. Mindemellett ajánlások is megfogalmazódnak az együttműködésben rejlő lehetőségek hatékonyabb kihasználására.

KULCSSZAVAK: CIOR, CIOMR, NATO, nemzetközi együttműködés, tartalékosok

A NATO TARTALÉKOS TISZTI SZERVEZETE, ANNAK FONTOSABB ÉVES RENDEZVÉNYEI

A NATO Tartalékos Tisztek Szövetsége¹ 2016. január 31. és február 3. között rendezte immár hagyományos téli szemináriumát Bonnban, majd 2016. február 4. és 6. között testvérszervezetével, a NATO Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetségével,² megtartotta rendes téli ülését a brüsszeli NATO-központban.³

A NATO-ban a tartalékosok, tartalékos tisztek súlyát, presztízsét, az általuk létrehozott szervezetek jelentőségét mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy a védelem ügyének előremozdítását zászlajukra tűző civil szervezetek sokaságában az észak-atlanti szövetségnek mindössze négy parlamenti és társadalmi szervezettel van megkülönböztetett kapcsolata.⁴ Ezek közül az egyik a CIOR, a másik a CIOMR.⁵ Ez erős legitimitációt ad ezeknek a szervezeteknek, valamint nemzeti tagszervezeteiknek.⁶

¹ Confédération Interalliée des Officiers de Réserve – CIOR. A szervezetről bővebben: Ujházy László, 2013, 167–184.

² Confédération Interalliée des Officiers Médicaux de Réserve – CIOMR. A szervezetről bővebben: Ujházy László: A NATO Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetsége.

³ A szerzők a HM Társadalmi Kapcsolatok Hivatal, valamint a Magyar Tartalékosok Szövetsége delegáltjaiként vettek részt.

⁴ Tóth Péter 2001, 375–385. Lásd még: Military Decision on MC 248/1, 1988.

⁵ A másik kettő a NATO Parlamenti Közgyűlés (NATO Parliamentary Assembly – PA) és az Atlanti Szerződés Társasága (Atlantic Treaty Association – ATA). A CIOR és az ATA között szoros együttműködés van.

⁶ Nemzetközi tartalékos szövetségekről bővebben: Ujházy László: A nemzetközi tartalékos szövetségről.

A CIOR eredetileg belga, francia és holland tartalékos tisztek kezdeményezésére⁷ jött létre 1948-ban.⁸ Mára a szervezet a NATO tartalékos tiszti szövetségeinek együttműködésével megközelítőleg 1,3 millió tartalékos tisztest képvisel. Ezzel a világ legnagyobb tartalékos szerveződése. A szövetség társult szerve a CIOMR. A két szervezet között szoros az együttműködés.

A CIOR, akárcsak a CIOMR olyan pártpolitika-mentes, nonprofit civil szervezet, amely alapszabály, valamint szervezeti és működési szabályzat alapján működik. Célja – a CIOMR-rel karöltve – az együttműködés elősegítése a NATO-tagállamok tartalékos szövetségei között, másfelől erősíteni a NATO iránti szolidaritást. Legfontosabb feladata a NATO politikájának támogatása. Mindezek mellett a szervezet kapocs a NATO-államok reguláris és tartalék erői között. A NATO Katonai Bizottsága 1988. március 27-én MC 248/1. számú határozatában ismerte el a CIOR/CIOMR működését. A szervezetnek egyfős állandó képviselője van a NATO brüsszeli központjában.⁹ A NATO-hoz hasonlóan itt is az angol és a francia a munkanyelv. A jelentősebb CIOR-rendezvényeken folyamatos angol–francia szinkrontolmácsolást biztosítanak, és minden fontosabb írott anyag is két nyelven készül.

A szervezet teljes jogú tagja csak NATO-tagállam lehet. Minden államot egyetlen tartalékos szövetség képviselhet.¹⁰ Az észak-atlanti szövetségen kívüli országok társult tagként, megfigyelőként, illetve vendégként vehetnek részt a szervezet munkájában.¹¹ A CIOR tevékenységéről Magyarország a kilencvenes évek közepén szerzett először érdemi ismereteket. Hosszas előkészítő munka eredményeként, 2000. február 10-én, NATO-csatlakozásunkat követően, a szövetség teljes jogú tagjává váltunk.¹² Magyarországot jelenleg a Magyar Tartalékosok Szövetsége (MATASZ) képviseli a szervezetben.

A CIOR két fő rendezvénye a téli ülés,¹³ valamint a nyári kongresszus.¹⁴ Előbbit hagyományosan február elején a NATO-központban rendezik meg, míg az utóbbit többnyire valamelyik NATO-tagállamban tartják, közel ezer fő részvételével. A nyári kongresszussal egybekötnek egy magas szintű katonai sportversenyt¹⁵ és az úgynevezett Fiala Tartalékos Tisztek Műhelyét.¹⁶ Ezek a programok kimondottan a legfontosabb célközönséget, a fiatal, aktív tartalékos tiszteket szolgatják meg, olyanokat, akik műveleti területen is tudják hasznosítani az itt szerzett ismereteket, valamint a nemzetközi együttműködésben szerzett tapasztalatokat.

⁷ Előzményként elmondható, hogy már 1935-től szoros együttműködés alakult ki a belga, holland és francia tartalékos tiszti szövetségek között: CIOR, *Its Contribution to Vigilance towards Peace, Freedom and Human Rights* 1998, 129.

⁸ Tálas: i. m. 383.

⁹ Permanent Representative of CIOR at NATO. Ezt a funkciót általában egy angolul és franciául egyaránt jól tudó, brüsszeli – vagy annak közelében élő – belga tartalékos tiszt tölti be.

¹⁰ A nemzeti tartalékos szövetségnek rendelkeznie kell országának védelmi minisztériumának felhatalmazásával. Teljes jogú tagság iránti kérelem elbírálásánál – mindezen túlmenően – a CIOR alaposan megvizsgálja a pályázó nemzeti szövetség alapszabályát, hogy az egyezik-e a CIOR által meghatározottakkal (demokratikus, valamennyi haderőnem előtt nyitott stb.). Néhány fős küldöttséggel a CIOR ilyen esetekben látogatást tesz az aspiráló országban. Így volt ez hazánkban is annak idején.

¹¹ Jelenleg Ausztria, a Dél-afrikai Köztársaság, Finnország, Macedónia (hivatalosan: Macedónia Volt Jugoszláv Köztársaság – The former Yugoslav Republic of Macedonia), Moldova, Szlovákia, Svájc és Svédország társult tagja a CIOR-nak.

¹² Jacques Devèze – Philippe Lataste 2000, 26–27.

¹³ Winter Meeting.

¹⁴ Summer Congress.

¹⁵ Military Competition – MILCOMP.

¹⁶ Young Reserve Officers' Workshop – YROW.

talatokat. Az idősebb tartalékos tisztí korosztály részére létezik a tiszteletbeli küldöttek¹⁷ programja. A kongresszus részét képező szimpózium valamennyi résztvevő, ezenfelül még külső szakemberek előtt is nyitva áll. Az egyéb munka plenáris, illetve bizottsági keretek között zajlik.

A közbeeső időszakokban, tavasszal és ősszel – szűkebb körű – vezetőségi ülést¹⁸ tartanak az elnökséget adó ország által biztosított helyszínen. Ide az elnökséget, a nemzeti alelnököket és a bizottsági elnököket várják. A vezetőségi ülések 2-3 naposak.

A szervezet elnökséggel, tanáccsal és bizottságokkal rendelkezik. Kétévente más tagállam adja az elnökséget, amely elnökből és főtítkárból áll. A szövetség főtítkára egyben a kincstárnok is, így ő a CIOR pénzügyeinek legfőbb felelőse.¹⁹

A tanács munkáját bizottságok és munkacsoportok segíthetik. Ezeket az elnök irányítja, és a tanácsnak tartoznak felelősséggel az elnökön keresztül. Napjainkban kilenc bizottság és munkacsoport vesz részt a szervezet munkájában²⁰ (CIOR Nyelvi Akadémia Bizottság, CIMIC²¹ Bizottság, Védelmi Attitűdök és Biztonsági Ügyek Bizottsága, Jogi Bizottság, Katonai Sportverseny Bizottság, Partnerség a Békéért és Tájékoztató Bizottság, Szimpózium Munkacsoport, Téli Szemináriumi Bizottság és Fiala Tartalékos Tisztek Bizottsága).²²

BIZTONSÁGPOLITIKAI FÓRUM BONNBAN

A CIOR téli szemináriuma olyan biztonságpolitikai fórum, ahol szakértők és tartalékos tisztek részvételével minden évben aktuális témákat dolgoznak fel. A rendezvényt a Konrad Adenauer Alapítvány támogatja. A megbeszélésen a Chatham House szabályai a meghatározók.²³

Az úgynevezett Iszlám Állam múltja, jelene és jövője

Az idei szeminárium az Iszlám Állam (Islamic State, a továbbiakban IS) nevű terrorszervezet által jelentett fenyegetéssel és ennek különböző irányú következményeivel foglalkozott. Az éves biztonságpolitikai szemináriumot idén először Bonnban rendezték meg.²⁴

¹⁷ Delegate at Large – DAL: Nemzeti tartalékos szövetségeik jóváhagyásával érkező, költségeiket maguk fizető, CIOR-funkció nélküli résztvevők. Részt vehetnek az általános programokon. Egyrészt segítik megismertetni a NATO és a CIOR üzenetét saját környezetükkel, másrészt kifizetődővé teszik a kongresszust. Lásd CIOR at a Glance 2008, 14.

¹⁸ In-Between Meeting – IBM.

¹⁹ A szövetség pénzügyi forrásai a következőkből tevődnek össze: a nemzeti szövetségek által befizetett tagdíjak, támogatások, adományok és emléktárgyak értékesítése. Az éves tagdíj mértékét a tanács határozza meg.

²⁰ A CIOR bizottsági struktúrája jelentős változásokon ment keresztül az utóbbi években. Vö. Dikác Csaba 2004, 91–94.

²¹ Civil-Military Co-operation – civil-katonai együttműködés: a katonai műveletet támogató tevékenység, a műveleti parancsnokság és a helyi hatóságok, valamint nemzetközi, nemzeti kormányzati és nem kormányzati szervezetek és ügynökségek, továbbá a lakosság együttműködésének biztosítására. NATO Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine AJP-9 2013.

²² Korábban létezett Közkapcsolatok Bizottsága is, azonban a 2010. februári, brüsszeli téli ülésen döntés született, hogy a nyári kongresszus után a Közkapcsolatok Bizottsága megszűnik önálló bizottságként működni, helyette egy kisebb médiacsoportot hoznak létre az elnökség közvetlen alárendeltségében.

²³ Chatham House Rule. <https://www.chathamhouse.org/about/Chatham-house-rule> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 22.)

²⁴ A rendezvény egyébként hosszú múltra tekint vissza, az 1980-as évek végétől kezdve szinte minden évben aktuális biztonságpolitikai témákat dolgoz fel, tartalékos tiszt hallgatósággal. A szemináriumot mindig úgy rendezik, hogy a résztvevők onnan könnyen továbbutazhassanak a CIOR téli ülésére.

Az első napon, némileg szokatlan módon, egy kerekasztal-beszélgetésre került sor a jelen lévő előadók részvételével, akik az IS-t mint jelenséget igyekeztek több oldalról is megvilágítani. Az világosan láthatóvá vált, hogy nagyon összetett kérdéskörrel van szó, hiszen egyfelől erős a késztetés, hogy kulturális vagy vallási narratívába helyezzük az eseményeket, másfelől viszont nagyon egyértelműen kimutathatók a nemzetközi kapcsolatok realista értelmezésének megfelelő érdekviszonyok is az IS működését kísérő jelenségek körében. Különös hangsúlyt kapott annak a gazdasági-pénzügyi környezetnek a bemutatása, amelyben az IS tevékenykedik. Mint később látható volt, több előadó is e területen látta a legnagyobb esélyt a terrorszervezet meggyengítésére és legyőzésére. A beszélgetés természetesen érintette a probléma tágabb kontextusát is, mind regionális (Irán – Törökország – Szaúd-Arábia), mind globális szinten (Oroszország – Egyesült Államok – Európa) fontos szerepet játszó országok vannak jelen a térségben.

A második napon az IS történeti előzményeinek számbavételével indult a közös gondolkodás. Az IS nem a semmiből bukkant elő, hanem kezdetei jól visszavezethetők az Irak 2003-as megszállása után itt megalakult iraki al-Kaida terrorszervezethez, amelynek gyökerei viszont még Afganisztánba nyúlnak vissza. Az ekkor még főleg külföldi zsoldosokból/dzsihádistákból álló csoport „irakizálódott” a 2000-es évek vége felé, Majlis Súra al-Mudzsahedin néven. Ebből alakult meg később, jelentős részben az iraki síita vezetésű kormányzat szunnitákkal szembeni túlkapásaira válaszul, az Iraki Iszlám Állam nevű szervezet, amely később, 2012-től Szíria keleti területeire is áttérjeszkedett. Közben egyre nőtt a feszültség az al-Kaida és az új alakulat között, elsősorban az alkalmazott módszerek eltérő volta miatt. Az Iszlám Állam ugyanis sokkal kevésbé volt tekintettel akciói során más muszlimok életének tiszteletére, mint azt az al-Kaida jónak látta volna. Ez valamikor 2006 táján már töréshez vezetett a két szervezet között, az Iszlám Állam kalifátus kikiáltásával pedig véglegessé vált az ellentét. Közben folyamatosan változott a viszony más iszlamista szervezetekkel is, mint azt az egyik előadó mondta, a hidegháború idejéből ismert „kremlinológia” mintájára „brotherológiát” (ki kit tart testvérének éppen) lehetne mint tudományágat művelni ezen szervezetek gyorsan változó viszonyainak követésére.

Ezután az IS vallási és kulturális aspektusairól hangzott el több előadás, amelyek kiemelték, hogy az IS ideológiája eklektikusnak mondható abban az értelemben, hogy több, iszlámon belüli iskola tanításait is felhasználja, ugyanakkor mindegyikből csak a számára kedvező, vagy éppen aktuális gondolatokat emeli ki. Így egészében sem szalafistának, sem vahhabitának nem nevezhető, bár mindkét irányzatból sok elemet átvett. Központi tanításuk a vahhabi eredetű, a muszlimot az ummán (a hívők közösségén) kívül helyező 10 dolog (Ten Nullifiers of Islam), amely megágyaz annak, hogy muszlimokat is takfírnak, vagyis ezzel legitim célpontnak tekintsenek.

Tágabb értelemben vizsgálva a kulturális kérdéseket, látható, hogy a globalizáció nem feltétlenül vezet konvergenciához, ami egyes társadalmak értékrendjeit illeti. Ez még az Európai Unióban sincsen így, ugyanis itt is megfigyelhető 2-3, markánsan eltérő értékrendű országcsoport. (Az értékeket az előadó öt tengely mentén vizsgálta: a hatalom megosztása a társadalomban, egyéni és csoportlojalitás, reakció az ismeretlenre, motiváció a sikerre, időfogalom.) Azzal kapcsolatban vita alakult ki, hogy a kultúra, vagy pedig a vallás a meghatározóbb, viszont az IS tevékenységét vizsgálva abban a többség egyetértett, hogy sokkal inkább kulturális, mint vallási jelenségről van szó.

Volt olyan előadó is, aki szerint az IS teljesen elhelyezhető az iszlám kontextusában, és egy legalább 300 éve jelen lévő hagyományt képvisel, amelynek alapjai megtalálhatók az iszlám korai történetében is.

Lehetséges hatások Európára

Természetesen nem lehet ezzel kapcsolatban megkerülni az európai migráció és a bevándorlók kérdését sem. Itt többen arra világítottak rá, hogy mivel Nyugat-Európának is egyre kevésbé van közös, mindenki által elfogadott értékrendje, így még abban az esetben is, ha a bevándorló asszimilálódni akar, nem biztos, hogy talál ehhez igazodási pontot. Ráadásul a közel-keleti kultúrából érkezők azt várják, hogy felülről mondják meg nekik, mi a teendő, ugyanakkor erre Európa sem nem hajlandó, sem nem képes. Ennek következménye aztán a bezárkózás saját köreibbe, és Berlin Kreuzberg negyedéhez hasonló enklávék kialakulása, amelyek aztán újratermelik a problémát.

Ijesztő adat, de az IS-nek körülbelül 60 országban lehetnek a bevándorló közösségekben meghúzódó alvó ügynökei, és biztosan azonosítható legalább 30 regionális „franchise” szervezetük. (Lényegében átvették az al-Kaida szerepét e téren.) 2014–15-ben csak Nyugat-Európában 32 támadási kísérletet hiúsítottak meg a rendvédelmi szervek, ennek során pedig 10 országban 58 főt vettek őrizetbe, akik 14 ország állampolgárai voltak. Ráadásul közülük 29% nem született muszlim, hanem áttért európai fiatal. Hogy mi lehet az oka ennek az utóbbi magas számnak, arra több elmélet is van, de lényegileg mindegyik egyetért abban, hogy a gyökereit vesztett európai társadalomban a fiatalság protest-érzését pillanatnyilag elsősorban nem szekuláris ideológiák (pl. marxizmus) csatornázzák be, hanem az iszlamizmushoz hasonló vallási alapú eszmerendszerek.²⁵

Végül, a joguralom (rule of law) kapcsán érdekes megállapítás volt, hogy azonos szóhasználat ellenére mennyire mást jelentenek az emberi jogok a nyugati, mint az iszlám világban. Az 1990-es kairói Emberi Jogok Deklarációja az Iszlámban pontosan mutatja, melyek azok a pontok (nemek viszonya, egyház és politikai hatalom kérdése stb.), ahol nem összeegyeztethető a nyugati felfogás az iszlám hagyománnyal és jogfelfogással.²⁶

Továbbgondolva azt, hogy egyes szavak mennyire mást jelenthetnek nemcsak eltérő kultúrákban, de akár csak különböző országok jogrendszerében, az IS kapcsán megfigyelhető, hogy a terrorizmus kifejezést mennyire más értelemben használják akár NATO- és EU-tagországok is saját belső jogrendükben, több esetben megnehezítve az együttműködést is (pl. kiadatási ügyek). Szerencsére nemzetközi jogi szinten vannak közös szabályok, amelyek iránymutatást adnak az IS-szel szembeni fellépés jogi kereteit illetően. A *ius and bellum* és *ius in bello* általános szabályai mellett ki kell emelni az ENSZ BT 1368-as határozatát,²⁷ valamint az EU Alapszerződésének 42.7. és 222. cikkét, amelyekre Franciaország hivatkozott is a 2015-ös párizsi merényletek után. Ugyanakkor azt látjuk, hogy az IS-ellenes koalíció nem a NATO és nem is az EU keretében alakult meg, hanem *ad hoc* jelleggel, bár mind az EU, mind a NATO ad bizonyos képességeket, amelyeket a koalíció tagjai használnak.

A NATO bevonása már csak azért is kritikus lenne, mivel annak tagja Törökország is, amely aktív a térségben, ugyanakkor céljai és érdekei csak részben esnek egybe más tagállamokéval. A szemináriumon Törökország, valamint Oroszország térségbeli tevékenysége váltotta ki a legtöbb vitát. Törökország számára a leglényegesebb talán, hogy ne alakulhasson ki a határai mellett egy kurd államalakulat, amely aztán hathatósan támogathatná a törökországi kurd kisebbséget szeparatista küzdelmében. Ennek érdekében többek szerint elképzelhető, hogy – elsősorban gazdasági jellegű – együttműködés, de legalább tolerancia

²⁵ Hussein Solomon 2013, 78.

²⁶ Cairo Declaration on Human Rights in Islam, 1993.

²⁷ Security Council resolution 1386, 2001

áll fenn török részről az IS felé, mivel jelenleg az a leghatékonyabb ellensúly a kurdokkal szemben. Törökországot ugyanakkor az EU-hoz is többféle érdek köti, hiszen – bármennyire is irreális ez – hosszú ideje a tagságra aspirál. A terrorizmus Törökország számára is egyre nagyobb probléma, csak az elmúlt évben számos letartóztatásra és őrizetbe vételre került sor ilyen alapon. Ennek ellenére is történtek merényletek, ezeket általában visszatérő IS-harcosok követték el. Ennek oka elsősorban, hogy mind Törökország, mind Oroszország nagyon komplex tevékenységet folytat, amelyben a Közel-Kelet csak az egyik tényező, illetve mindkét fél nemcsak saját katonai erejét alkalmazza, hanem úgynevezett kliens haderőket is. A felek egyre kevésbé alkalmazzák saját reguláris erőiket, ehelyett inkább nem állami fegyveres szereplőket támogatnak, és így érik el politikai céljaikat.²⁸

Több előnye is van ennek a fajta hadviselésnek, hiszen egyszerűen olcsóbb (mind pénzügyi, mind politikai tekintetben), mint reguláris haderőt alkalmazni, másrészt mindig lehetőség van tagadni a kapcsolatot, ha valami balul sikerül. Érdekessége még ennek a proxy jellegű hadviselésnek, hogy – tágan értelmezve – arra sincsen szükség, hogy a kliens önként és együttműködve hajtsa végre tetteit, sok esetben egyszerűen egy állam profitál egy másik állam (vagy nem állami szereplő) tevékenységéből, mint ahogy Irán hasznot húzott Irak 2003-as lerohanásából. Az is előnyös lehet, hogy a kliensszervezet olyan cselekményeket is hajlandó elvégezni, amit a reguláris hadsereg nem, már csak ezért sem, mert általában kevésbé áll a média érdeklődésének keresztútjében. Szíriára vonatkoztatva a fenti, kliensháborús elméletet: a viszonyok nagyon sokrétűek és gyorsan változnak, ráadásul az együttműködés különböző területein akár ellentétesek is lehetnek. Az Aszad-rezsim például harcol az Iszlám Állammal, ugyanakkor közben vásárol is tőle olajat; az iraki központi kormányzat az utóbbi időkig folyósította az IS által ellenőrzött területen dolgozó közszolgák bérét, amelyet viszont az IS megadóztatott, egyik legjelentősebb bevételi forrásához jutva; stb. A klienseket alkalmazó hadviselésnek ugyanakkor vannak kockázatai is. Hosszú távon lehetséges, hogy a korábban támogatott fegyveres csoport ellenséggé válik, és a neki juttatott fegyvereket korábbi patrónusa ellen fordítja. Másrészt látható, hogy az ilyen hadviselés kevésbé hatékony, mint a reguláris erővel folytatott, és általában az erőszak prolongálódásához vezet. Sok esetben ez érdeke is a kliensnek, hiszen addig fontos, és addig jut támogatáshoz, amíg tart a fegyveres küzdelem. Gyakori az is, hogy a konfliktus eszkalálódik, és nem várt (nem óhajtott) irányokat vesz, mint például Líbiában. Az is előfordul, hogy a kliens önállósul, sőt esetleg felcserélődnek a szerepek, és ő válik patrónussá: ezt figyelhettük meg az Aszad-rezsim, valamint a Hezbollah viszonylatában.

Mit tartogat a jövő?

Végezetül, a harmadik napon viszonylag sok szó esett az IS pénzügyeiről. Ezen a területen vannak bizakodásra okot adó fejlemények: a 2015-ös körülbelül 2 milliárd dolláros bevétel helyett idén már csak ennek kevesebb mint a felére számíthatnak, annak ellenére, hogy igen kreatív módokon jutnak jelentős összegekhez (kisipari jellegű „olajfinomítás”, műtárgyak eladása, védelmi pénz szedése, különböző *saria*-alapú adók, külföldi médiastábok kísérésének díjai, adománygyűjtés európai muszlim tulajdonú boltokban stb.). A kiadások tekintetében ugyanakkor úgy tűnik, hogy szemben a 2014–15-ben működő „jóléti állammal” (viszonylag magas zsold a harcosoknak, ingyenes közszolgáltatások) 2016-ban már jórészt csak az

²⁸ Andrew Mumford 2013, 45.; Jobbágy Zoltán 2013, 28.

„állam” katonai gépezetének működtetésére lesznek elégségesek a források. Ennek több oka van, egyrészt a török határ jobb ellenőrzése sok bejáratott csempészútvonalat ellehetetlenít, másrészt érzékeny csapások érték a csempészet infrastruktúráját (olajszállító teherautók lebombázása), harmadrészt a korábbi években voltak olyan bevételi tételek, amelyek nem megismételhetők (rablások, műkincsek eladása). Az elfoglalt területeken talált infrastruktúra a karbantartás hiánya miatt egyre rosszabb állapotban van, a lakosság pedig mind nagyobb számban menekül, kritikus hiányokat hozva létre például egészségügyi szakszemélyzet vonatkozásában.²⁹ Az IS legyőzésének útja is valószínűleg itt, a pénzügyek terén keresendő: a dolgok jelenlegi állása szerint egyetlen globális vagy regionális szereplő sem valószínű, hogy nagyszabású katonai műveletet indítana az Iszlám Állam ellen, ugyanakkor több jel utal arra, hogy a működési források elvágásával elérhető a szervezet lassú megfojtása, amely előbb-utóbb a „terrorállam” összeomlását fogja eredményezni.

Az IS által képviselt eszmék egy része feltehetően tovább él majd, egyrészt a regionális „franchise” szervezetekben, másrészt helyi „magányos farkas” módra támadó terroristák formájában.

Az előadók a következő javaslatokat fogalmazták meg a közvetett hatások kiküszöbölése érdekében:

- Meg kell akadályozni, vagy legalábbis le kell csökkenteni az ártó szándékkal Európába áramló migránsok bejutását.
- Elő kell segíteni a már itt lévő muszlimok integrációját, elkerülve párhuzamos társadalmak kialakulását, amelyek a radikalizáció melegágyai, valamint a terroristák búvóhelyei lehetnek. Ez Európa szilárd önmeghatározását is jelenti, hogy legyen mihez integrálódni.
- Fel kell lépni az extrémizmus ellen, akkor is, ha (még) nem erőszakos formában állt testet.
- Mindezt csak közösen lehet elérni, hiszen a társadalmak nyitottsága miatt a Nyugat csak olyan erős, mint a leggyengébb láncszeme.

Ezen a ponton válik fontossá a tartalékosok szerepe, hiszen ők nemcsak katonaként játszhatnak jelentős szerepet a konfliktus megoldásában, de aktív, felelős állampolgárként is hozzá kell járulniuk a fenti társadalmi problémák megoldásához.

A szeminárium ezt a célt szolgálta, egyrészt azzal, hogy részletes információkat adott az IS jelentette aktuális biztonságpolitikai kihívásról, segítve ezzel az akár a térségbe települő és sok esetben kulturálisan szenzitív feladatot ellátó (CIMIC, jogi vagy kulturális ügyek) tartalékosok felkészülését. Gondolatokat ébresztett a tekintetben is, hogy civil minőségében hogyan segítheti elő az IS jelentette fenyegetések otthon történő kivédését.

Az is gyakran hangsúlyozott cél volt, hogy a kapott tudást a tartalékosok saját haderejükben, illetve tartalékos szervezeteikben továbbadják, emelve ezzel országuk és haderejük biztonságpolitikai kultúráját.

²⁹ Rudi Isellée 2016.

A CIOR TÉLI ÜLÉSE – A TARTALÉKOSOK HOZZÁJÁRULÁSA AZ ÉSZAK-ATLANTI TÉRSÉG BIZTONSÁGÁHOZ

Február 4-én kezdődött a CIOR téli ülése. Az ülés délelőtti programja közös volt a NATO-központban éppen akkor befejeződő NATO Nemzeti Tartalék Erők Tanácsának³⁰ konferenciájával. Az ünnepélyes megnyitót követően a plenáris ülés legjelentősebb eseménye Petr Pavel vezérezredes, a NATO Katonai Bizottság elnökének tájékoztatója volt a NATO időszerű kérdéseiről. Az előadó külön hangsúllyal szolt a tartalékosok szerepéről az új kihívások kezelésében.³¹ A NATO brüsszeli központjába akkreditált állandó CIOR-képviselő kezdeményezésére 2011 óta közös munkaebéd keretében is találkoznak a nemzeti CIOR-delegáció tagjai a nemzeti NRFC-képviselővel. A továbbiakban a CIOR Tanácsban, illetve bizottságokban folytatódott a munka. Magyar részről a tanács mellett a CIOR Jogi Bizottságának tevékenységében vettünk részt. A tanács a CIOR legfelsőbb döntéshozatali testülete. Itt a szervezet belső ügyeinek (új CIOR-stratégia, pénzügyi helyzet, soron következő események, jövőbeli elnökségeket adó országok stb.) megtárgyalásán túl tájékoztatást kaptunk az NRFC elnökétől, valamint a Nemzetközi Katonai Törzs képviselőjétől a szervezeteiket érintő legjelentősebb fejleményekről.

A Jogi Bizottság a CIOR legfőbb jogi műhelye, a szövetség jogi tanácsadó testülete, amely támogatja az elnökség, a tanács, a bizottságok és munkacsoportok, a CIOR és CIOMR tevékenységét. Foglalkozik a munkáltatói támogató rendszerrel, a családtámogató rendszerrel, közreműködik a sportverseny lebonyolításában. A bizottságban egyrészt a CIOR alapszabályában a legutóbbi, 2015 nyarán Szófiában elhatározott változtatások technikai kidolgozása folyt, másrészt hadijogi előadások és tesztek véglegesítése, amelyeket majd a 2016. nyári madridi konferencia mellékeseményeként megrendezendő katonai sportverseny és Fiala Tartalékos Tisztek Műhelye rendezvényen fognak alkalmazni.

ÖSSZEGZÉS, JAVASLATOK

A tartalékosok, tartalékos tisztek jelentősége, presztízse, az általuk létrehozott szervezetek súlya érdemben hozzájárul a NATO céljainak megvalósításához. A CIOR megfelelő struktúrával és mondanivalóval rendelkezik a teljes tartalékos tiszti spektrum számára, a hadnagytól a vezérezredesig. Kitűnő nemzetközi kereteket biztosít a tartalékos tiszti állomány szellemi és fizikai együtt tartására (CIMIC, hadijog, katonai sportverseny, Fiala Tartalékos Tisztek Műhelye, szimpózium, tiszteletbeli küldöttek program). A rendelkezésre állás időszakában kiváló szakmai, fizikai és nyelvi továbbképzést jelentene önkéntes művelési tartalékosaink számára a CIOR bizottsági munkájában, a sportversenyeken³² és a nyelvi akadémián való részvétel.

³⁰ National Reserve Forces Committee – NRFC. Eleinte a NATO nem mutatott különösebb érdeklődést az egyes tagállamok tartalékos haderőszerkezési kérdései iránt. A nyolcvanas évekre azonban ez a hozzáállás megváltozott. A változás az egyik jele volt, amikor 1981-ben, a NATO-államok nemzeti tartalék erőikért felelős főtisztjeinek független, informális csoportjaként megalakult az NRFC. 1987-ben együttműködési megállapodást kötött a CIOR és az NRFC.

³¹ A tartalékosok és a tartalékos szövetségek lehetséges szerepéről napjainkban lásd Ujházy László, 2014, 1–45.

³² Előzetes országos válogató versenyeket követően, a CIOR-sportversenyre való kijutás lehetőségének előnyeit Kladek András már 1999-ben felvetette. Kladek András 1999, 31.

Mindemellett a tartalékosok és szövetségeik kiemelkedő lehetőségekkel rendelkeznek abban, hogy eljussanak a társadalom olyan szegmenseihez, amelyekhez a hivatalos politika, diplomácia/katonadiplomácia alig vagy csak igen nehezen tud eljutni.³³

A CIOR téli szemináriuma egy hasznos biztonságpolitikai fórum, amely minden évben aktuális témákat dolgoz fel. A CIOR téli ülése egy, a nyári kongresszusnál szűkebb, és emiatt fókuszáltabb rendezvény, ahol lehetséges a magyar szövetséget érintő, aktuális kérdésekről párbeszédet folytatni. A folyamatos jelenlét biztosítása mindenképpen elengedhetetlen a magyar tartalékosok nemzetközi kapcsolatainak fenntartásához. Hangsúlyossá vált a CIOR tagszervezetei körében a tartalékosok érdekvédelme, ezzel párhuzamosan a haderő tartalékosokat megtartó képességének növelése. Célszerű lenne a Magyar Tartalékosok Szövetségének is ebbe az irányba nyitni, akár jogsegélyszolgálat felállításával is, annak érdekében, hogy a speciálisan tartalékosoknál jelentkező problémákat kezelni tudja, és ezzel minél nagyobb hitelt szerezzen a tartalékosok körében. A CIOR struktúrája egy évtizedek során kiérlelt, műveleti tapasztalatok alapján csiszolódott rendszer, amely nemzetközi (szövetségi) keretek között segíti a tartalékosok két bevonulás közötti – szellemi és fizikai – együtt tartását. Ez mintául szolgálhat bármely nemzet tartalékos szövetségének belső struktúrájához is. Igazán hatásos képviselőt a CIOR-ban a bizottságokban való részvétellel lehet kifejezni. Érdemes lenne megtalálni azokat a tartalékos tiszteteket, akik képesek hazánkat és a magyar tartalékos szervezetet képviselni az egyes bizottságokban (jog, CIMIC/public affairs, nyelvi akadémia, sport, fiatal tisztak szemináriuma, tartalékosoknak szervezett verseny). Célszerű lenne a CIOMR-szervezetbe is delegálni képviselőt, mivel jó szakmai programokkal, tapasztalatcsere-fórumokkal rendelkeznek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Cairo Declaration on Human Rights in Islam, 5 Aug 1990, U.N. GAOR, World Conf. on Hum. Rts., 4th Sess., Agenda Item 5, U.N. Doc. A/CONF.157/PC/62/Add.18, 1993.
- Chatham House Rule. <https://www.chathamhouse.org/about/Chatham-house-rule>
- CIOR at a Glance. Coordinated by the CIOR Strategic Planning Working Group, 2008.
- CIOR, Its Contribution to Vigilance towards Peace, Freedom and Human Rights. Venezia, 1998.
- Civil-Military Co-operation (CIMIC) Doctrine AJP-9/A. 2013.
- Devèze, Jacques – Lataste, Philippe: *La session d'hiver 2000 Bruxelles de la C.I.O.R.* Armée et Défense, 2000., 2. szám, 26–27.
- Dikács Csaba: *A NATO országok tartalékos tisztjeinek szövetsége, a CIOR.* Új Honvédségi Szemle, 2004. 6. szám, 91–94.
- Isellée, Rudi: *How to estimate the Islamic State's annual budget?* <https://ciorseminar.files.wordpress.com/2016/03/isselc3a9e-isis-financial-aspects.pdf> (Letöltés időpontja: 2016. április 26.).
- James Stavridis tengernagy videóüzenete a CIOR 2010-es stavangeri nyári kongresszusához. 2010. augusztus 10. <http://www.cior.net/News/2010/SACEUR-encourages-reserve-officers-in-Stavanger.aspx>

³³ James Stavridis tengernagy, a NATO európai erőinek főparancsnoka (NATO Supreme Allied Commander Europe – SACEUR), egyben az Egyesült Államok Európában állomásozó erőinek főparancsnoka (Commander of the United States European Command – USEUCOM) videóüzenete a CIOR 2010-es stavangeri nyári kongresszusához. 2010. augusztus 10.: <http://www.cior.net/News/2010/SACEUR-encourages-reserve-officers-in-Stavanger.aspx> (Letöltés időpontja: 2016. 02. 21.)

- Jobbágy Zoltán: *Clausewitz és a felkelők: a háború csodálatos háromsága és a felfegyverzett népeje*. Honvédségi Szemle, 2013. 3. szám, 28–31.
- Kladek András: *A tartalékos koncepció*. Humán Szemle, 1999. 1. szám, 31.
- Military Decision on MC 248/1 – The Relationship between NATO and the Interallied Confederation of Reserve Officers – CIOR. North Atlantic Military Committee Secretary General, North Atlantic Treaty Organization; 27 March 1988.
- Mumford, Andrew: *Proxy Warfare*. Polity, London, 2013.
- Security Council resolution 1386 (2001) on the situation in Afghanistan. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N01/708/55/PDF/N0170855.pdf?OpenElement> (Letöltés időpontja: 2016. 03. 16.)
- Solomon, Hussein: *Terrorism and Counter-Terrorism in Africa, Fighting Insurgency from Al Shabaab, Ansar Dine and Boko Haram*. Palgrave MacMillan, London, 2013.
- Tálas Péter (szerk.): *NATO Kézikönyv*. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, Budapest, 2001.
- Ujházy László: *A NATO Tartalékos Egészségügyi Tisztek Szövetsége*. Honvédorvos, 2010. 1–2. szám, 66–72.
- Ujházy László: *A NATO Tartalékos Tisztek Szövetsége*. Társadalom és Honvédelem, 2013. 1–2. szám, 167–184.
- Ujházy László: *A nemzetközi tartalékos szövetségekről*. Hadtudomány, 2010. 4. szám, 89–101.
- Ujházy László: *A tartalékosok és a tartalékos szövetségek szerepe napjainkban*. Honvédségi Szemle, 2014. 1. szám, 41–45.